

Περίοδος Ὁθωμανῶν Τούρκων

Περίοδος Ὁθωμανῶν Τούρκων

Ἡ νέα περίοδος, ἡ ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ὁθωμανῶν Τούρκων εἰς τὴν ἁγίαν Γῆν τῷ 1517, εἰς ἀντικατάστασιν τῶν μέχρι τότε ἐπικρατούντων Μαμελούκων τῆς Αἰγύπτου, ὑπῆρξε μάρτυς τῶν θρυλικῶν, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ, ἀγώνων τῆς Ἀγιοταφίτικῆς Ἀδελφότητος πρὸς διαφύλαξιν τῶν πανιέρων Προσκυνημάτων, ἐναντίον τῶν σχεδίων τῶν ἄλλων χριστιανικῶν δογμάτων. Εἶναι ἡ περίοδος διαμορφώσεως καὶ παγιώσεως τοῦ Προσκυνηματικοῦ Καθεστώτος (s t a t u s q u o).

Ἡ περίοδος αὕτη τῆς ἱστορίας τῶν Ἱεροσολύμων χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὰς προσπάθειάς κυρίως τῶν Λατίνων καὶ τῶν Ἀρμενίων, βασιζομένων τῶν μὲν εἰς τὴν διπλωματίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, τῶν δὲ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἢ ἄλλου εἴδους πρόσβασίν των εἰς τὴν Ὑψηλὴν σουλτανικὴν Πύλιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἀνατρέψωσι τὸ εὐνοϊκὸν διὰ τὴν γηγενῆ (ἐλληνικὴν) Ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Τόπων καθεστῶς καὶ ἀποκτήσωσι τὰ πρωτεῖα ἢ καὶ τὴν ἀποκλειστικότητα εἰς τὰ πανίερα Προσκυνήματα. Ἴδου ὀλίγοι ἐκ τῶν ἀγώνων τούτων:

Ἄμα τῇ ἐπικρατήσει τῶν Τούρκων εἰς Παλαιστίνην ὑπὸ τὸν διάδοχον τοῦ Μωάμεθ Πορθητοῦ, τὸν Σελῆμ τῷ 1517, τὰ δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων ἀναγνωρίζονται ἐκ νέου ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Ἀρχῆς· ἡ φραγκισκανικὴ παρουσία καθίσταται ἀντικείμενον δυσμενείας καὶ ἡ Μονὴ των καταστρέφεται τῷ 1523· σταδιακῶς ὅμως ἐνδυναμοῦνται αἱ προσπάθειαι ἀναμείξεως αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὁμολογιῶν εἰς τὸ προσκυνηματικὸν καθεστῶς.

Ὁ 16ος αἰὼν σφραγίζεται ὑπὸ τῶν καρποφόρων προσπαθειῶν τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ (1537-1579) πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς Ἀγιοταφίτικῆς Ἀδελφότητος· ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς ἐμερίμνησε δι' ἐπισκευὰς εἰς τὰ Προσκυνήματα, ἐπέτυχε τὴν ἔκδοσιν φερμανίου τῷ 1538 ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σουλεῖμάν ὑπὲρ τῶν Ρωμῶν καὶ ἀπεδήμησε πρὸς λογίαν (ἔρανον) εἰς Ρωσίαν, θέσας οὕτω τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐπικρατήσαντος ἔθους τῶν «ἱερῶν ἀποδημιῶν» τῶν Ἀγιοταφιτῶν εἰς τὰς ὁμοδόξους χώρας, κυρίως τὰς Παραδουναβίους Ἡγεμονίας καὶ τὴν Ρωσίαν, πρὸς οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν πανσέπτων Προσκυνημάτων· ἐπίσης, διωργάνωσε τὴν Ἀγιοταφίτικὴν Ἀδελφότητα εἰς σύνδεσμον στενότερον μετὰ τοῦ αὐτῆς Πατριάρχου καὶ Ἡγουμένου. Τὰς προσπάθειάς αὐτοῦ ἐσυνέχισεν ὁ ἐπᾶξιος διάδοχος αὐτοῦ Πατριάρχης Σωφρόνιος Δ' (1579-1608).

Ἐν ἔτει 1604, ὑπεγράφη ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Τουρκίας ἡ πρώτη συνθήκη, ἡ ὁποία ἀνεγνώριζεν ἐπίσημα δικαιώματα τῶν Λατίνων εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους, καὶ οὕτω, τὸ ἐπόμενον ἔτος, οἱ Λατῖνοι εἰσεχώρησαν εἰς τὸν Γολγοθᾶν καὶ εἰς τὸν ἐν Βηθλεὲμ Ναόν, ἐνῶ εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν ἐμφανίζονται -ὥς ἀνταγωνισταὶ τῶν Φραγκισκανῶν- οἱ Ἱησουῖται. Παραλλήλως, οἱ Ἀρμένιοι προσπαθοῦν νὰ οἰκειωθοῦν τὴν τελετὴν τοῦ Ἀγίου Φωτός, ἀλλ' ἀποκρούονται ὑπὸ σουλτανικοῦ διατάγματος τοῦ 1611· ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει διεξάγει ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Πατριάρχου Θεοφάνους Γ', ὁ ὁποῖος ὅμως ἐπιτυγχάνει τὴν ἔκδοσιν σειρᾶς φερμανίων (1631-1634) ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ἰσοδυνάμων καὶ συμφώνων πρὸς τὰ διατάγματα τοῦ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ καὶ τοῦ Σελῆμ.

Πρὸ τούτου ὁ Πατριάρχης Θεοφάνης εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ ἐκποιήσῃ μεγάλης ἀξίας ἱερὰ κειμήλια, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν παραχώρησιν τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα καὶ τοῦ Μετοχίου αὐτῆς τῶν Ἀρχαγγέλων εἰς τοὺς σπεύσαντας νὰ ἀποπληρώσωσι τὸ χρέος αὐτῆς Λατίνους καὶ Ἀρμενίους, χρέος τὸ ὁποῖον εἶχε δημιουργήσῃ ἡ ἀπρόσεκτος οἰκονομικὴ διαχείρισις τῶν κατοικούντων τὴν Λαύραν τοῦ ἁγίου Σάββα Σέρβων.

Ὁ Πατριάρχης Παΐσιος (1645-1660) ἀποκρούει τὰς προσπάθειάς τῶν Ἀρμενίων, νὰ κληρονομήσουν τὰ τῶν Ἀβησσυνῶν (Αἰθιοπῶν) κτήματα, ὅμως ἀποτυγχάνει εἰς τὴν ἀναχαίτισιν τῶν περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου προσπαθειῶν τῶν Ἀρμενίων, καὶ οὕτω τῷ 1658 ἡ Μονὴ αὕτη καθίσταται ὀριστικῶς ἀρμενικὴ, ἔδρα δὲ τοῦ Ἀρμενικοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχείου.

Ἡ ἔνδοξος πατριαρχία Δοσιθέου Β' (1669-1707) ἐφώτισε τοὺς σκοτεινοὺς τούτους χρόνους καὶ ἀπετέλεσε κυματοθραύστην κατὰ συντετονισμένων ἐνεργειῶν τῶν ἑτεροδόξων, οἱ ὁποῖοι, εὐνοηθέντες ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν περιστάσεων, παρ' ὀλίγον θὰ ἐπετύγχανον νὰ ἐκδιώξουν τὴν Ἀγιοταφτικὴν Ἀδελφότητα ἀπὸ τῶν Πανσέπτων αὐτῆς Προσκυνημάτων. Ἀποτρέψας ὁ Δοσίθεος σοβαρὰν προσπάθειαν τῆς Γαλλίας πρὸς παραχώρησιν τῶν Προσκυνημάτων εἰς τοὺς Λατίνους Μοναχοὺς, καὶ ἀποφυγὼν μετὰ ταῦτα καὶ δύο δολοφονικὰς κατ' αὐτοῦ ἀποπείρας, ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ κατὰ τὴν μετὰβασίν του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἠκύρωσε ἐπίσης τὰς ἐν ἔτει 1677 συνδεδασμένας ἐνεργείας τῶν πρέσβων τῶν χωρῶν Αὐστρίας, Γαλλίας, Πολωνίας καὶ Βενετίας, ὅπως παραχωρηθοῦν νέα, μὴ ἱστορικὰ, προνόμια εἰς τοὺς Λατίνους. Ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διέσωσε (1680) τὴν Μονὴν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἐκ τῶν χρεῶν τῶν Ὁρθοδόξων Γεωργιανῶν Μοναχῶν καὶ τῶν, ὡς πάντοτε, σπευσάντων πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους Λατίνων καὶ Ἀρμενίων. Ὅμως, ὁ κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης πόλεμος τῶν τριῶν πρώτων ἐκ τῶν προαναφερθεισῶν δυνάμεων καὶ τῆς Ρωσίας ἐν ἔτει 1688 ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν· παρὰ τὴν ἔκδοσιν φερμανίου τοῦ Σουλεϊμάν ὑπὲρ τῶν Ὁρθοδόξων ἐν ἔτει 1688, ἡ ἥττα τῆς Τουρκίας ὑπὸ τῆς Αὐστρίας τὸ αὐτὸ ἔτος ὠδήγησεν εἰς ἔκδοσιν φερμανίου ὑπὲρ τῶν Λατίνων τῷ 1689, τὸ ὁποῖον ἀφῆρει τὰ Προσκυνήματα ἀπὸ τῶν Ρωμηῶν καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς Λατίνους τόσο, ὥστε προέβησαν εἰς ἔξωσιν τῶν Ἀγιοταφτῶν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων· ὅμως ὁ Δοσίθεος ὠρκίσθη νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ εἰς Ἱεροσόλυμα, πρὶν ἢ ἐκβάλλῃ τοὺς Λατίνους ἐκ τῶν παρανόμως ἀποκτηθέντων ὑπ' αὐτῶν Προσκυνημάτων, δι' ὃ καὶ ἐπέτυχε τὴν ἔκδοσιν πολλῶν ὠφελίμων, ἀλλ' ἐλάσσονος σημασίας διὰ τὸ Πατριαρχεῖον, φερμανίων. Τελικῶς, μὴ προλαβὼν ἐν ζωῇ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν αὐτοῦ ἀγώνων, κατέλιπεν ἀποθανὼν τῷ 1707 τὴν σκυτάλην τῆς Πατριαρχίας καὶ τῶν ὑπὲρ Πίστεως ἀγώνων εἰς τὸν Πατριάρχην Χρύσανθον, ὁ ὁποῖος ἐπέτυχε κατ' ἀρχήν, ἵνα ἐπικυρωθῇ, ὅτι προέχει τῶν Ἀρμενίων εἰς τὴν τελετὴν τοῦ Ἁγίου Φωτὸς ὁ Ὁρθόδοξος Πατριάρχης ἢ ὁ Ἐπίτροπός του, κατὰ τὰ ἔτη δὲ 1719 καὶ 1720 ἀνέκτησε μέρος καὶ ἄλλων δικαιωμάτων τῶν Ὁρθοδόξων. Τῷ 1737 ἰδρύθη ἡ πρώτη Ὁρθόδοξος ἐν Ἱεροσολύμοις Σχολή, ἐπὶ Πατριάρχου Παρθενίου. Μία νέα συνθήκη μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας τῷ 1740 ἔπληξεν ἐκ νέου τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἀγιοταφτῶν, ἀλλὰ δύο διατάγματα τῶν Σουλτάνων Ὀσμάν (1757) καὶ Ὀσμάν Μουσταφᾶ Γ' (1768), ἐκδοθέντα δι' ἐνεργειῶν τοῦ Παρθενίου, ἀποκατέστησαν τοὺς Ἀγιοταφίτας εἰς τὰ νόμιμα δικαιώματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀδίκως στερηθῆ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1689. Ὁ Πατριάρχης Παρθένιος ἐξεπόνησε καὶ Κανονισμόν τῆς Ἀγιοταφτικῆς Ἀδελφότητος, ἀργότερον ἐπεξεργασθέντα ἐπὶ τὸ βέλτιον.